

VOORNAME HUIZEN ———
——— IN BEETSTERZWAAG

ERNST HUISMAN
„De Swerfjien“
Beetsterzwaag

V EYSINGAHUIS *DOOR E. HUISMAN*
HOOFDSTR. 46

Het Eysingahuis, waarin nu de afdeling onderwijs c.a. onderdak vindt, dankt zijn naam aan Jonkheer Binnert Philip van Eysinga, die hier in het begin van de vorige eeuw woonde. Eerder stond het bekend als Hemmingahuis, welke naam voorkomt op de kaart van Schotanus uit 1718. Aijso van Hemminga, die ligt begraven in de kerk te Olterterp, stierf 18 maart 1690, oud omtrent 58 jaar. Hij was een zoon van Jan Martens Hemminga en Taetske Sciercks. Aijso was "Gedeputeerde Staedt van Frieslandt ende mede Rechter (bjsitter) van Opsterlandt". Zijn vrouw Rintske Boelens, die eveneens in Olterterp begraven ligt, stierf in 1672; oud 44 jaar. Zij was een dochter van Boelardus Boelens, Eysitter in Opsterlandt, schriever van een compagnie Infanterie sampt Doirp-rechter ende Kerckvooghd van Olterterp, en van Hiltie Claeses. Een wellicht vervelende opsomming, die echter laat zien dat de 17de eeuwse bewoners van dit perceel al invloedrijke personen waren.

De dochter van Aijso en Rintske, Ypckjen van Hemminga, trouwde met haar neef Boelardus Boelens, een zoon van Broer Boelens en Ebeltie Mancadan. Laatstgenoemde was een dochter van de schilder Jacobus Sybrandi Mancadan (1602-1680), die een paar jaar burgemeester van Franeker was. Hij zal wel eens bij zijn dochter in Beetsterzwaag geloogd hebben, gezien zijn landschappen uit Zuidoost-Friesland (hij had ook eigendommen onder Bakkeveen).

Aijso van Boelens (1694-1782), zoon van Ypckjen en Boelardus, trouwde eerst met zijn nicht (de moeders waren zusters) Rinsche Lycklama à Nijeholt. Haar vader Augustinus (Aucke) was secretaris van Opsterland en Volmacht ten Landsdage. Na haar dood in 1750 trouwde Aijso in 1754 met Ena Romelia van Idsinga (1729-1795).

Van Aijso van Hemminga en van zijn kleinzoon Aijso van Boelens weten we zeker dat zij op Hemmingahuis gewoond hebben. De kans is groot dat ook hun dochter resp. moeder met haar man Boelardus Boelens hier gewoond hebben; zij waren in elk geval eigenaar van het huis.

Aijso van Boelens was Raad ordinaris in de Hove van Friesland. Zijn dochter Ypkjen Hillegonda trouwde in 1778 met Reinhard baron van

Lynden, grietman van Opsterland. Waarmee we op het beginpunt van de eerste aflevering van deze serie zijn teruggekomen.

Grietman Reinhard van Lynden erfde het huis in 1795 van zijn schoonmoeder Ena Romelia van Idsinga, de weduwe van Aijso van Boelens.

Toen de dochter van Reinhard en Ypkjen Hillegonda, Eritia Ena Romelia van Lynden (geboren in 1787), in 1811 trouwde met Jonkheer Binnert Philip van Eysinga, kregen zij de beschikking over een huis in Leeuwarden en over het eerder door de grootmoeder van de bruid bewoonde huis in Beetsterzwaag, dat mevrouw Van Eysinga in 1820 van haar vader erfde. In het vóór het huwelijk door de wederzijdse ouders opgemaakte contract stond o.a. vermeld, dat gedurende het leven van de ouders deze er voor zouden zorgen dat de aanstaande echtgenoten, naar hun rang en geboorte wel en fatsoenlijk konden leven. Te dien einde zou jaarlijks aan hen worden gefourneerd een som van f 6000.-, waarvan f 4000.- door de heer Van Lynden (zijn vrouw was in 1789 overleden), de rest door de ouders van de bruidegom. Naast het vrije gebruik van het huis in Beetsterzwaag kreeg het jonge paar ook de hierin gemaakte veranderingen door de heer Van Lynden betaald. Voor aankoop van meubelen enz. betaalden de ouders f 6000.- of zo nodig meer. Reeds in het huis aanwezige meubelen werden op taxatie overgenomen.

Binnert Philip van Eysinga was in 1785 in Leeuwarden geboren als zoon van Frans Julius Johan van Eysinga, grietman van Doniawerstal, en Clara Tjallinga Aebinga van Humalda. Hij was Houtvester over het derde Jagtdistrict in Vriesland en lid der Staten van Vriesland.

Het echtpaar zal eerst meest in Leeuwarden gewoond hebben; daar althans werden de oudste dochter Clara Fejkona (1812) en de zoon Rijnhard (1813) geboren. In Beetsterzwaag volgden Ypkjen Hillegonda (1815) en Catharina Johanna (1817). Binnert Philip overleed in Beetsterzwaag in 1835, op 50-jarige leeftijd. Hij werd begraven in Leeuwarden. In verband hiermee werd voor het gebruik van een wagen met twee paarden op 13 en 14 oktober van Leeuwarden naar Beetsterzwaag en terug f 12.- betaald, aan reis- en verblijfkosten voor twee boden, voerman en tollers f 14.35.

De zoon Rijnhard was al in 1832, 18 jaar oud, gestorven. De weduwe van Binnert Philip woonde als douairière Van Eysinga tot haar dood in 1856 in het Eysingahuis. Zij stond bij haar dorpsgenoten bekend als "beppe Eysinga" en werd geacht de rijkste van het dorp te zijn. Geen wonder als men weet dat de erfgenamen een bezit ter waarde van f 2.898.950,10 konden verdelen. Die erfgenamen waren:

Mr. Maurits Pico Diderik baron van Harinxma thoe Slooten, getrouwd met

de oudste dochter Clara Feijona, de ouders van Rein Harinxma (zie aflevering no. IV van deze serie),

Jonkheer Jan Anne Lycklama à Nijeholt, die op Lycklamahuis woonde, van 1853 tot 1865 burgemeester van Opsterland was en getrouwd was met de al in 1854 overleden dochter Ypkjen Hillegonda, en

Pieter de Beaufort, getrouwd met Catharina Johanna.

Het wordt tijd eens te vertellen wat het bezit "Eysingahuis" inhield. In het begin van de 19de eeuw had het tegenwoordige pand Hoofdstraat 46 aan de oostkant een vleugel, die reikte tot zo'n 4.00 meter uit het pand waarin nu ^{De Gasthuiscorner} ~~boekhandel Boersma~~ is gevestigd. Laatstgenoemd pand, eigenaar/bewoner de timmerman Lieuwe Hendriks Hemminga, werd vlak voor zijn dood in 1835 door Van Eysinga gekocht. Dit pand werd omstreeks 1848 afgebroken en herbouwd. De tussengelegen reed, toegang naar de achtergelegen percelen, was eigendom van de pastorie.

De oostelijke vleugel van het huis is gebouwd na 1670, toen Wigerus Hemminga 't niaar verzocht en verkreeg op de verkoop van de daar aanwezige "huizinge en schure met tuininge, boomen en plantagie met alle 't geene er in en aan, aard, spijker, band en nagelvast is en er toebehoort, mitsgaders alle de brouwgereedschappen dat noch aldaar behouden is". (Er was dus een brouwerij in gevestigd geweest). De omschrijving "hebbende die pastorie menninge laan ten oosten en Ayzo Hemminga ten westen" sluit misverstand over de situatio van het perceel uit. Het zou verkocht worden aan de bewoner Joachimus Laurentius, notaris publicus en practisijn voor den geregten van Opster- en Smalingerland, maar Hemminga werd dus als eigenaar van het naastgelegen perceel koper. Achter het grote huis lag, in de tegenwoordige achtertuinen van de percelen Hoofdstraat 46 en 48, een minstens even groot pand,¹⁾ wellicht het zomerhuis waaraan de in 1820 genoemde "zomerhuiskampen" (ter plaatse van de woningen aan de Molenlaan, tussen Boslaan en Kombuis) hun naam dankten. Achter dit zomerhuis lag de "molenhieminge", waarop nog in 1809 de "oostersche molen" stond²⁾ een rogmolen (ter hoogte van het huis van collega ^{Lycklama à Nijeholt woonde} Postma van bouw- en woningtoezicht). Bij de instelling van het kadaster (1832) was deze molen verdwenen en stond er een rogmolen achter in de tuin van de ^{bij Lycklama à Nijeholt woonde} tegenwoordige burgemeesterswoning. Bij de molenhieminge stond een schuur, die al in 1837 stond omschreven als "oude schuur, de Hidser genaamd". Deze landbouwschuur, later ook wagenhuis genoemd, stond op het perceel waar nu de woning van J.K. Visser staat, op de hoek van de Molenlaan en de Lycklama à Nijeholtlaan. Laatstgenoemde straat werd, toen deze na de 2de wereldoorlog was aangelegd, vóór de officiële naamgeving dan ook wel Hidzerstraat genoemd. Aan de oostkant van de molenhieminge stond de Kombuis. In de 18de eeuw was dit de woning van de opzichter (chercher) die toezag bij de molen in

1) vóór 1838 afgebroken 2) in 1732 voor de helft eigendom van Ypkjen van Hemminga, weduwe Boelardus Boelens, met bijbehorende "huizinge, schure en plaatse".

verband met de verschuldigde maalbelasting. Bij het zg. Pachtersoproer (opstand tegen de pachters van de belastingen) in 1748, toen zeer veel opzichtershuisjes sneuvelden, bleef dit gespaard. In 1809 woonde hier de commies Jan Hendriks, 's Landschager, goposteerd bij de oostersche molen".

De Gastreanen
Tussen "~~boekhandel-Boersma~~" en de tegenwoordige Boslaan lag een tuin. Langs de Hoofdstraat en het voorste deel van de steeg (Boslaan) was de tuin afgescheiden door een ringmuur. Oude Sweachsters weten nog te vertellen dat in de hoek tegen de ringmuur een walnoteboom stond. Aan de steeg stond een woning met een stal/koetshuis. Langer dan een halve eeuw woonde hier de in Makkinga geboren timmerman Alle Egberts de Herder, de grootvader van de stichters van hotel De Herder. Laatstgenoemden hadden hier hun timmerschuur.

Aan de overkant van de steeg stond aan de Hoofdstraat een dubbele "keamer", sinds de boedelscheiding in 1820 tussen broer en zuster Van Lynden (zie I, Lyndenstein) gezamenlijk eigendom van de Van Lyndens en de eigenaren van Eysingahuis (het laatst de familie Lycklama à Nijeholt). Deze woningen stonden bekend als de Weduw(en)kamers; er woonden weduwen die bij deze families dienden, bijvoorbeeld als wasvrouw. Het pand werd omstreeks 1930 afgebroken en vervangen door het huidige pand Hoofdstraat 58, waarin tot na de oorlog het postkantoor gevestigd was.

Ten zuiden van de genoemde zomerhuiskampen strekte zich een eveneens tot het bezit behorend weiland uit, ten westen van wat nu de Boslaan is (toen een door eiken omzoomde reed). Hierop werd eerst omstreeks 1870 door de toenmalige eigenaar Tinco Martinus Lycklama à Nijeholt een wandelbos aangelegd. Dit bos, waarin een goudvisvijver en een koepeltje van sparrestammetjes, werd vroeger keurig onderhouden. Naast de meestal gebruikte naam Pakeboskje (naar pake Durk Schroor, die rond de eeuwwisseling de voorgelegen tuin, bovenvermelde zomerhuiskampen, in gebruik had) kwam ook de naam Tincobos voor.

Nadat douairière Van Eysinga in 1837 de nog niet in haar bezit zijnde gedeelten van het molenhiem kocht (zij bezat hiervan slechts een vierde deel) en in 1855 het ten westen van haar eigendom gelegen huis (eigenaar/bewoner was notaris Fedde Tjeerds Posthumusz, die in 1855 overleed), was het bezit in dit gebied afgerond. Alleen de in dit bezit liggende pastorie menninge laan bleef eigendom van de Pastorie tot plm. 1870, toen Tinco Lycklama deze kocht.

Het Eysingahuis en alles wat er bij hoorde ging na het overlijden van Beppe Eysinga in 1856 in eigendom over aan haar schoonzoon, burgemeester Jan Anne Lycklama à Nijeholt. Volgens de toen door de erfgenamen en de notaris opgemaakte inventaris van de gehele nalatenschap (taxatiewaarde, als eerder genoemd, f 2.898.950,10) bevatte het Eysingahuis toen een westelijke en een nieuwe voorkamer, een oude en een nieuwe zaal "het uitzicht hebbende in den tuin", keuken, gang, mangelkamer, wiranda, daagsche voorkamer, grote logeerkamer, kleine logeerkamer boven het voorhuis, logeerkamer boven de keuken, alcoof op de gang, trap, witte gang, zuidersche kamer, kamers no. 1, 2 en 3, zuidelijke zolder en noordelijke zolder.

Tot de in details beschreven inventaris behoorden veel boeken, goud en zilver, penningen en munten en schildertjes. In de wijnkelder bevond zich een partij diverse wijnen, tezamen ter waarde van f 344,60.

Het huis ten oosten van Eysingahuis (~~boekhandel-Boersma~~) werd gedeeltelijk bewoond (door de schoenmaker Voortwijn met zijn gezin), maar bevatte een zogenaamde Boerenkamer, waarvan de inventaris bij die van Eysingahuis genoemd werd. In totaal werd de inventaris van Eysingahuis, inclusief Hidzer (bergschuur), stalling, koetshuis en, te (Oud)Beets, een bergplaats voor tuingereedschappen, getaxeerd op f 30.969,97. De waarde van het sterfhuis zelf werd gesteld op f 5500,-, die van de oude cherswoning (Kombuis) op f 640,-.

Over het verdere verloop van de geschiedenis van Eysingahuis in de volgende aflevering.

VOORNAME HULZEN IN BEETSTERZWAAG

VI EYSINGAHUIS (VERVOLG)

* door E. HUISMAN *

Toen burgemeester Jan Anne Lycklama à Nijeholt met zijn kinderen na het overlijden van mevrouw Van Eysinga-van Lynden (Beppe Eysinga, gestorven 1856) door vererving eigenaar werd van het Eysingahuis, woonde hij op Lycklamahuis. Hij had zijn nieuw verworven bezit dus zelf niet nodig.

Het heeft een paar jaar leeggestaan en werd in 1859 betrokken door Reinhard van Lijnden en zijn vrouw Maria Catharina van Pallandt, Baronesse van Aijlva (afkomstig van het kasteel van Neerijnen te Waardenburg in Gelderland), die op 19 augustus van dat jaar getrouwd waren.

Reinhard van Lijnden was een neef van mevrouw Lycklama, Ypkjen Hillegonda van Eysinga (overleden 1854). Zijn op 18 mei 1860 in Den Haag geboren dochter Cornelia Johanna Maria, de naamgeefster van de Corneliastichting, heeft haar eerste levensjaren op het Eysingahuis doorgebracht.

Na het overlijden van Cornelia Johanna Maria van Borcharen, de moeder van Reinhard, op 3 januari 1864, verhuisde het jonge gezin in juni naar de ouderlijke woning, Lyndenstein.

Het Eysingahuis werd in juni 1865 betrokken door het van Harinxmaste komende gezin van Albertus van Harinxma thoe Slooten. Hij was de oudste zoon van Maurits Pico Diderik en Clara Feijona van Eysinga en een neef (oomzegger) van de eigenaar van het huis. Albertus, die in 1836 in het oude Harinxma-state te Drachten werd geboren, was in maart 1862 getrouwd met Carolina Amalia von Clermont, die van Mannheim kwam en in 1837 geboren was te Biblisheim, arrondissement Wissembourg in Frankrijk. Volgens de overlevering was zij vóór haar trouwen zangeres. Haar ouders woonden in Engeland. Het echtpaar Van Harinxma had twee dochters, Clara Feijona en Johanna Maria, geboren in 1863 en 1864 te Steinhem (Hessen). Bij het gezin woonde de in 1843 in Baden geboren zuster van de vrouw des huizes, Maria von Clermont. In mei 1868 vertrok het gezin naar Olterterp, naar het herenhuis dat stond op de plaats waar nu ^{Van Harinxmaweg 19} collega Walstra woont. Het bleef daar wonen. Albert werd later burgemeester van Opsterland (van 1873 tot zijn dood in 1881). Hij was, naar een oude Sweachstor mij vertelde, zeer gezien bij de bevolking.

De beschrijving van dit gezin is interessant voor wie de sleutelroman kent die in 1871 bij de uitgever J. Groot te Enkhuizen verscheen van de hand van Albert(us) Jan ten Brink. De kans om dit boek, getiteld "Willem van Harpen's leerjaren", te lezen is echter zeer klein. Het feit dat in dit boek door een rancuneus oud-gouverneur der Harinxma's (hij was

hier huisonderwijzer van 1861 -zijn voorganger vertrok op 15 januari van dat jaar- tot oktober 1862) het Sweachster adellijk leven werd beschreven was er de oorzaak van, dat het boek door de adel werd opgekocht. Zelfs de provinciale bibliotheek in Leeuwarden bezit het niet. Er is voor zover mij bekend nog maar één (kapotgelezen) exemplaar van dit "beeld van modernen levensstrijd" in particulier bezit aanwezig, ontkomen aan de adellijke opkoopwoede. In deze roman spelen Albertus en zijn vrouw en schoonzuster (de laatsten beschreven als de dochters van een Oltterterper predikant Rozenburg) een belangrijke rol.

In 1862 was het Eysingahuis bij de scheiding van eigendom tussen vader en kinderen Lycklama à Nijeholt in eigendom overgegaan naar de kinderen, in 1867 werd de zoon Tinco Martinus alleen eigenaar. Hij betrok als ongehuwde het huis na het vertrek van de Harinxma's in 1868, na de terugkeer van een hierna beschreven reis. Werd hij, toen hij op het Lycklamahuis woonde, als Nederlands Hervormd aangeduid, op zijn nieuwe adres werd als godsdienst Roomsch Catholiek vermeld.

Tinco, wiens beroep wordt aangegeven als "grondeigenaar" heeft het westelijk hiervan gelegen perceel bij het Eysingahuis gevoegd. Opgemerkt zij, dat dit huis in 1732 eigendom was van de erven van W. Sjoukjen van Loo. De vraag komt naar voren, of de benaming 't Loo voor de vijf "keamers" op het perceel waar nu collega Postma van ^{Lycklama à Nijeholt laan 3} bouw- en woningtoezicht woont, ofschoon van veel jonger datum, te maken heeft met deze oude familienaam. De naam kan te danken zijn aan het feit, dat Albertsje, die de koaninginne genoemd werd, in één van die huisjes woonde, maar ze kan omgekeerd haar bijnaam ook aan de huizen ontleend hebben.

Na de dood van notaris Fedde Posthumusz, toen douairière Van Eysinga het bovengenoemde naast haar huis gelegen perceel kocht, werd het (van 12 mei 1858 tot 12 mei 1868) bewoond door het gezin van Hans Meijer, deurwaarder bij de direkte belastingen. Na het vertrek van de Meijers bleef het onbewoond en werd aangegeven als "vervallen woning". In 1867 werd het kadastraal nog aangeduid als "huis en erf", in 1871 werd het, waarschijnlijk al als tuin, bij het Eysingahuis (dat zijn oostelijke vleugel nog had) gevoegd. Het is niet waarschijnlijk dat Tinco een op afbreken staand huis nog heeft gebruikt. In 1873 wordt het, bij een verkoop, voor het eerst definitief als "tuin en erf" aangeduid. Eerst in 1890 werd het nu nog bestaande huis op dit perceel gebouwd, en wel door de smid Gerke Annes Faber, die in het perceel er naast woonde (nu De Spar). Hij verkocht het nieuwe huis aan Jan Wobbes van der Vegt, die als "zaakgelastigde te boek staat en er met zijn gezin ging wonen.

Tinco Martinus was in 1837 in Beetssterzwaag geboren als eerste kind van burgemeester Jan Anne Lycklama à Nijeholt en Ypckjen Hillegonda van Eysinga. Hij was genoemd naar zijn grootvader Tinco Martinus Lycklama à Nijeholt, die van 1790 tot 1795 grietman was van Utingeradeel, in 1805 lid werd

van het departementaal bestuur van Friesland en na de Franse tijd lid van de Tweede kamer en later van de Eerste kamer der Staten Generaal. Als lid van het departementaal bestuur woonde hij in 1807 de inwijding van de synagoge te Gorredijk bij. Tussen de familie Lycklama en de Gorredijkster Joodse gemeenschap is nadien steeds een band blijven bestaan. Grootvader Tinco Martinus werd na de instelling van het koninkrijk der Nederlanden door koning Willem I in 1817 in de adelstand verheven. Over deze familie is natuurlijk veel meer te vertellen, maar dat komt wel aan de orde bij de geschiedenis van het Lycklamahuis.

Van Tinco Martinus junior staat in het bevolkingsregister genoteerd, dat hij op 2 oktober 1860 naar Groningen vertrok en 28 februari 1861 uit die stad terugkeerde. De overlevering wil, dat hij als student in die stad iets heeft uitgehaald dat hem dwong naar het buitenland uit te wijken om de justitie te ontlopen. Wat hiervan waar is weet ik niet. Wel is zeker dat hij na die tijd meer in Parijs woonde dan in zijn geboorteland, "altijd bemind evenwel om zijn schoonheid en zijn familieherinneringen".

Met als beginpunt Parijs maakte Tinco van april 1865 tot oktober 1868 een reis door Rusland, de Kaukasus, Perzië, Mesopotamië, Koerdistan, Syrië, Palestina en Turkije.

Hij maakte onderweg dagelijks notities over de geschiedenis, de leefomstandigheden, de zeden en ge-

Tinco Martinus Lycklama à Nijeholt

woonten, de topografie, de antieke en moderne monumenten, de kunsten, de landbouw, de handel en dergelijke. Na zijn thuiskomst op Eysingahuis verzamelde en sorteerde hij zijn notities en beschreef zijn ondervindingen in een werk in vier delen (totaal meer dan 2200 bladzijden). Hij gebruikte daarvoor de Franse taal, die hij liefhad hoewel het niet de zijne was. "Onder de talen die mij sinds mijn jeugd zijn geleerd is het de Franse die mij mijn beste geneugten heeft verschaft". Doel van zijn reis naar de Oriënt, "objekt van mijn studies en van mijn dromen", was niet de politieke, de

wetenschappelijke of de historische kant van dat gebied. "Gewoon tourist, in het bezit van een fortuin dat mij de smaak en de middelen gaf om te reizen, vooral begerig kennis op te doen, heb ik wat reeds is gepubliceerd door de talrijke Europeanen die sinds drie eeuwen dezelfde plaatsen hebben bezocht zelf willen zien en met de werkelijkheid vergelijken".

Het werk werd voltooid "op de kusten van de Provence, in Cannes" waar hij genezing zocht en vond voor zijn door de langdurige reis geknakte gezondheid. In zijn boek beschreef hij o.a. zijn contacten met rooms Katholieke geestelijken in Palestina, die een aanwijzing vormen voor zijn overgang naar het Katholieke geloof.

De op zijn reis verzamelde voorwerpen werden ondergebracht in het tot museum ingerichte Eysingahuis, dat voor het publiek toegankelijk werd gesteld. Tinco schreef, dat "het iedere dag nieuwe bezoekers aantrekt, liefhebbers van curieuze zaken en gekomen van ver". Er waren archeologische collecties, meestal de vrucht van persoonlijke onderzoeken van Tinco of van opgravingen die op zijn kosten werden verricht in Babylonië en in Phoenicië, soms verkregen als gift of door aankoop. Verder bevatte het museum keramiek, munten en penningen, stenen met inscripties, vazen, goud en juwelen, costuums, stoffen, gereedchappen, enz. In de ontvangtsalons bevonden zich Perzische schilderijen, een portret van Tinco in Albaëes costuum en meubelen, bekleet met weelderige oosterse stoffen.

De in november 1871 door Ernest Massenot, secretaris van Tinco, in het Frans opgestelde catalogus (2de druk, prijs 1 Florin) vermeldde dat deze nog slechts een provisorisch karakter had. Een deel van de collectie was nog niet in Europa gearriveerd, terwijl de bestudering van het materiaal te recent was om de indeling en verklaring compleet te doen zijn. Er werd op een termijn, die de twee jaar niet zou overschrijden, een meer complete beschrijving in het vooruitzicht gesteld, waarin ook zouden worden genoemd de zich toen nog in de Oriënt bevindende sarcophagen, cypes (grafzuilen), bas-reliëfs, inscripties, enz. van de Griekse en Phoenicische tijden. Of dit voornemen is uitgevoerd is mij niet bekend; in ieder geval moet deze dan betrekking hebben gehad op de nieuwe situatie, die ontstond toen het museum eind 1872 naar Cannes verhuisde. Het heet dat Tinco het niet eens kon worden met de Nederlandse belastingdienst. Hoe dan ook, uit het feit dat men hem liet gaan blijkt dat hij hier minder werd gewaardeerd dan in Perzië, dat hem het ridderschap verleende in de orde van de zon en de leeuw van dat land. Aan de verhuizing werd meegewerkt door de plaatselijke timmerman Johannes Mook, die zelfs een reis naar Cannes maakte om daar karweitjes op te knappen.

Hiermee eindigt de direkte relatie van Tinco met het Eysingahuis, dat dus vier jaar zijn thuis was geweest. In de jaren 1871/72 was de personeelsbezetting 5 man (en vrouw), van wie 2 Fransen. Tinco bleef eigenaar tot hij in 1900 in Cannes stierf. Hij trouwde in 1875 in Breda met Juliana Agatha Jacoba thoe Schwerzenberg en Hohenlansberg.

~~Naast Cannes was ook Wolvega de woonplaats van het echtpaar, dat geen kinderen kreeg. In laatstgenoemd dorp liggen beide ook begraven, bij de Rooms-Katholieke kerk. Op de grafsteen staan als voornamen van Tinco Martinus ook Franciscus en Maria vermeld, kennelijk aangenomen bij zijn overgang naar het Katholieke geloof.~~

Het museum, ondergebracht in de villa Escarras (waarbij vergeleken het Eysingahuis een hutje was), werd door Tinco aan de stad Cannes geschonken en bestaat nog. Anders dus dan het andero, niet voor het publiek toegankelijke museum dat in het Lycklamahuis was gevestigd en nu, honderd jaar later, praktisch geheel verdween. Begrijpelijk, gezien de hoge kosten die aankoop (één schilderij bracht bijna evenveel op als het hele Lycklamahuis met tuinen en bijbehorende huizen!) en exploitatie onmogelijk maakten, maar toch verdrietig.

In de volgende aflevering zal de verdere geschiedenis van het Eysingahuis worden verteld, in hoofdzaak als dokterswoning en als onderdak voor overheidsdiensten.

VOORNAME HUIZEN IN BEETSTERZWAAG

VII EYSINGAHUIS

(SLOT) DOOR E. HUISMAN

Men kan opmerken dat in deze serie te veel gegevens als jaartallen en namen worden verwerkt, waardoor de leesbaarheid niet wordt bevorderd. De reden is dat ik de her en der verzamelde gegevens, vastgelegd in losse notities, graag alle systematisch verwerk, zodat ik de onoverzichtelijke aantekeningen weg kan doen.

Nadat Tinco Martinus Lycklama à Nijeholt eind 1872, met meeneming van zijn museum, naar Cannes was vertrokken, zal het Eysingahuis een tijd leeg hebben gestaan. In februari 1874 werd het betrokken door Mr. Derk Dumbar, griffier bij het Kantongerecht, en zijn vrouw Johanna Aleida Engelina Schimmelpenninck. Een jaar later vestigde zich in het huis de volgende griffier Alexander Jacques Marie Bake, getrouwd met Maria Theresia Christina Stephania Lefèbre. Nadat hier in februari 1876 hun zoontje Alexander Joseph August was geboren, vertrok het gezin in april van datzelfde jaar naar Utrecht.

Het huis bleef leeg tot maart 1878, toen een nieuwe periode in zijn geschiedenis begon: het werd dokterswoning. In datzelfde jaar laat het kadaster een soort "Grote Volksverhuizing" zien op eigendomsgebied. Een duister geheel van splitsing en verkoop. Als het stof is opgetrokken, is de situatie als volgt:

1. De oostelijke vleugel van het Eysingahuis is verdwenen. Hier is een huis gekomen, dat eigendom is van Cornelis Koopmans, eerst koopman en later gemeente-ontvanger genoemd. De "menninge laan" is vernauwd tot een steeg. In oktober 1878 wordt het huis betrokken door de gemeente-veearts Hendrik Fredrik Eggink, in 1854 in Laren (Gelderland) geboren, en zijn in 1849 in Beetsterzwaag geboren vrouw Mentha Carolina Koopmans, dochter van de huiseigenaar. Zij hebben hier tot hun dood gewoond; Mentha overleed in juli 1925, haar man in november 1937. Hun zoon Cornelis Albert, geboren in 1890, werd ook veearts en wel te Gorredijk, tot zijn vroege dood in 1927.

Eggink Sr. was een zeer kundige veearts. Zó kundig, dat mensen met hun kwalen soms bij hem kwamen in plaats van bij de buurman, de dokter. Ook het trekken van tanden en kiezen was hem goed toevertrouwd. Hij was een ruwe bolster, die de klanten soms stijf kon vloeken, maar zeer gezien, een soort dokter Vlimmen. Arme klanten bracht hij niets in rekening.

Het huis, dat in 1894 eigendom van Eggink was geworden, werd na zijn dood verkocht aan Jan Foppe de Haan, een bij verschillende lezers nog wel beken-

de figuur. Deze woonde er tot zijn dood in januari 1964. Toen zijn huisge-
note Aaltje de Leeuw in 1970 het huis verliet, werd het door de gemeente
gekocht met de bedoeling hier het politiebureau onder te brengen.

Op de genoemde Cornelis Koopmans kom ik te zijner tijd terug bij de behan-
deling van de erfeniskwestie Van Teijens. Hij was namelijk een kleinzoon van
Harmke Alberts (getrouwd met Melle Rinzes Koopmans), wier zuster Frouk-
jen Alberts de vrouw was van Benedictus van Teijens en de moeder van
Etta Arnolda, Saco en Ceno. Harmke Alberts woonde bij de volkstelling in
1839 als 83-jarige weduwe in het perceel nu ^{"De Gastronoom"} ~~beekhandel Boersma~~, waar zij
in 1846 overleed. Zoals we in aflevering V zagen, werd dat huis kort
daarna afgebroken en herbouwd. Er kan verband bestaan tussen het feit dat
Cornelis Koopmans na de dood van Oeno van Teijens in 1866 bedacht bleek
met een legaat van f 8000.--, vrij van successierecht, en het bouwen van
het huis enige jaren later.

2. Het huis aan de westkant van het Eysingahuis is verdwenen. Zoals in
aflevering VI van deze serie is vermeld, wordt het perceel als "tuin en
erf" aangeduid, wat het bleef tot 1890.

3. De percelen ten posten van het Eysingahuis (^{"De Gastronoom"} ~~beekhandel Boersma~~, de tot
de Boslaan reikende "pleiziertuin", de aan de Boslaan liggende dubbele
woning met timmerwerkplaats, de achter de weduwenkamers liggende tuin en
het aangrenzende gedeelte Boslaan) zijn verkocht aan Reinhard baron van
Harinxma thoe Slooten, die tot mei 1878 in het aangrenzende huis (^{1100fd} ~~nu ge-
sticht 22~~ ~~meentoverken~~) woonde (zie aflevering IV). Hij hield deze percelen tot zijn
dood in 1928 in zijn bezit. Zijn dochter Adriana Janke, getrouwd met Mr. Jan
Bieruma Oosting, verkocht ze omstreeks 1930, waarna hier woningbouw mo-
gelijk werd en de ringmuur verdween.

4. Het Tincobos (Pakeboskje) en de er voor liggende "zomerhuiskampen"
waren eigendom van Tinco gebleven. Met uitzondering van de bouwterreinen
die aan Boslaan en Molenlaan werden verkocht, bleven zij in bezit van de
familie, tot de gemeente het bos kocht ten behoeve van het uitbreidings-
plan.

5. Het molenhiem en de hierbijstaande schuur de "Hidzer" waren in 1878
verkocht aan de timmerman Sytze Bijlsma. Deze bouwde nog hetzelfde jaar
in de tuin naast de "Hidzer" drie éénkamerwoningen onder één dak, welk
rijtje huizen naast de Kombuis velen van ons zich nog wel herinneren. De
Hidzer werd in 1899 gekocht door bakker Roelof Sakes Bijlsma, die dit toen
als "wagenhuis" te bock staande gebouw nog hetzelfde jaar sloopte. Het op
het molenhiem staande rijtje van 5 huizen "Het Loo", waarvan het laatste
deel moest wijken voor het huis ^{Lychams' Nieuwboer} ~~van collega Postma~~, is in 1883 door Sytze
Bijlsma gebouwd.

6. De "Kombuis" was in 1878 nog eigendom van Tinco. Door zijn erfgenaam
werd dit voormalige commiezenhuis in 1902 verkocht aan de karrijder Hermanus
Monderman, die het in 1916 verkocht aan de vrachtrijder Evert Lukkes. Later

werd het eigendom van Harmke Blauw, die het in 1936 verkocht aan mevrouw De Jonge van Zwijnsbergen, geboren Grundtmann, de erfgename van het Lycklamabezit. Zij liet het in 1937 door architect A. Baart restaureren, waarbij de twee éénkamerwoningen die het gebouw bevatte tot één woning werden verbouwd.

7. Het eigenlijke Eysingahuis werd in maart 1878 betrokken door de geneesheer Theunis Klaas Prakken met zijn gezin. Hij had zich in juni 1874, komende van Norg, in het huis van zijn voorganger gevestigd, onmiddellijk ten oosten van Lyndenstein. Die voorganger was Johannes Everhardus Ranneft, die van juli 1862 tot zijn dood in mei 1874 dokter was in Beetsterzwaag. In 1878 kocht Prakken het Eysingahuis en kon met zijn gezin daarheen verhuizen. Hij was in 1828 in Beetsterzwaag geboren als zoon van de ontvanger der directe belastingen en accijnsen Klaas Jannes Prakken en van Romkje Koopmans, dochter van bovengenoemde Melle Rinzes Koopmans en Harmke Alberts.

Dokter Prakken was getrouwd met Wilhelmina Drijber, geboren in 1834 te Norg. Daar mevrouw Ranneft Jantje Drijber heette, bestaat de kans dat de beide doktersvrouwen familie van elkaar waren.

De Prakkens woonden van plm. 1858 tot april 1873 in Ureterp, waar zes van hun zeven kinderen werden geboren. Van Ureterp vertrokken zij naar Norg, waar een zevende kind werd geboren. In juni 1874 gingen ze dus naar Beetsterzwaag. De Dokter Prakkenlaan in Ureterp herinnert aan de praktijk die de dokter hier uitoefende, zowel toen hij hier woonde als later van Beetsterzwaag uit.

1) via Veenhuizen

Daar zowel dokter Prakken als zijn opvolgers ook (Nij) Beets bij hun praktijk hadden, hebben zij verschrikkelijke woon- en leeftoestanden meegemaakt. Nog dokter Pasma maakte in de dertiger jaren mee, dat Beetsters naar Amsterdam, waar ze zich absoluut niet thuis voelden, verhuisden omdat de uitgekeerde steunbedragen daar hoger waren dan in Opsterland.

In 1895 werd dokter Thomas de Groot, geboren in 1866 te Brantgum in Westdongeradeel, eigenaar/bewoner van het Eysingahuis. Hij was getrouwd met Hermanna Prakken, een dochter van dokter Prakken. Laatstgenoemde woonde tot zijn dood in 1897 elders in Beetsterzwaag.

Het nieuwe doktersgezin kwam in augustus 1895 van Drachten, waar in datzelfde jaar het eerste kind was geboren. Tot 1922 oefende dokter De Groot hier zijn praktijk uit; toen vertrok hij naar Apeldoorn.

Het huis werd in dat jaar gekocht en betrokken door zijn opvolger Hendrik Willem Bremer, die van Meppel kwam. Deze werd ziek (t.b.c.) en moest kuren in Davos. Bij de dokters die de praktijk tijdens zijn afwezigheid waarnamen en daarbij in het Eysingahuis woonden was de dichter/schrijver Jan Jacob Slauerhoff, die hier in de zomer van 1929 woonde. Volgens zijn biograaf C. J. Kelk maakte Slauerhoff in Beetsterzwaag kennis met de echt dorpse roddelgeest, waardoor hij in konflikt raakte met de plaatselijke predikant.

zijnde Eysingahuis, dat in 1961 door de gemeente was aangekocht, geres-
taureerd en weer tot woonhuis bestemd. De rijksarchivaris Dr. S. J. Focke-
ma Andreae woonde hier tot zijn dood in december 1968. Nadat mevrouw
Fockema Andreae het jaar daarop was verhuisd, werd het huis nog ruim een
jaar bewoond door het gezin G.L. baron van Boetzelaer. Daarna werd het
weer als kantoorruimte in gebruik genomen, deze keer door de afdeling
onderwijs en personeelszaken. Welke situatie in de niet stil staande ge-
schiedenis ook wel weer zal veranderen.

*****

NU DE SCHADELIJKHEID VAN SIGARETTENROOK VOOR DE GEZONDHEID VAN DE MENS OP
OVEPTUIGENDE WIJZE IS AANGETOOND, IS HET ROKEN VAN SIGARETTEN NIET LANGER
AANVAARDBAAR IN KANTOREN VERGADERPLAATSEN EN ANDERE BESLOTEN RUIMTEN
WAAR OOK NIET-ROKERS VOOR DE UITOEFENING VAN HUN BEROEP MOETEN VERTOEVEN.

(stelling bij een proefschrift)